

2023-12-20

Remissvar: En modell för svensk försörjningsberedskap

Inledning

1. Föreningen Svenskt Näringsliv har givits möjlighet att lämna synpunkter på En modell för svensk försörjningsberedskap (Fö2023/01478). Svenskt Näringsliv är en organisation som har 60 000 medlemsföretag från alla typer av branscher. Det gör att Svenskt Näringsliv inte företräder en enskild branschs syn på de aktuella frågorna utan har ett brett näringslivsperspektiv.

2. Det arbete som utredningen genomfört utifrån kommittédirektivet Nationell samordning av försörjningsberedskapen (2 september 2021) är gediget och av stor vikt för att skapa en mer effektiv och ändamålsenlig struktur. I våra kommentarer har vi beaktat att betänkandet syftar till att föreslå *en modell* för en nationell samordnad försörjningsberedskap. Således skiljer sig konkretiseringsnivån åt mellan de olika rekommendationerna och förslagen i betänkandet och ett flertal frågeställningar kommer behöva vidareutvecklas inom ramen för kommande propositionsarbete. Det är emellertid av stor vikt att detta arbete sker skyndsamt och hanteras inom gängse linjearbete inom ansvariga departement och myndigheter och att tillsättande av nya utredningar undviks så långt det är möjligt. Det av regeringen beslutade uppdraget till MSB och Tillväxtverket om ett "snabbspår" om att stärka privat-offentlig samverkan avseende försörjningsberedskap (Fö2023/01775) tjänar som ett bra exempel på behovet av skyndsamt agerande.

3. Svenskt Näringsliv har i framtagandet av detta remissvar nära samverkat med bland andra Teknikföretagen och Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF). Således framförs i detta remissvar synpunkter och resonemang som är i överensstämmande med de som Teknikföretagen och Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF) framför. Svenskt Näringsliv har följande kommentarer och synpunkter på betänkandet.

4. Sveriges försörjningsberedskap är helt beroende av det privata näringslivet och företagen har generellt en stor vilja, innovationskraft och förmåga att bidra i att stärka försörjningsberedskapen. Våra medlemsföretag verkar på en global marknad med hård konkurrens och medlemsföretagen är allt från mindre företag med svenska ägare, till stora multinationella företag med utländska och/eller svenska ägare. Det kan till exempel innebära att huvuddelen av företagets omsättning, kunder, partners, underleverantörer och anställda återfinns utomlands. Utöver detta kan företagets ledning utgöras av en stor andel icke-

svenska medborgare och företaget kan även vara noterat på utländsk börs. Företag får heller inte, enligt gällande regelverk i fred, långsiktigt och medvetet särbehandla svenska staten eller annan kund/partner/aktör på ett sätt som inte överensstämmer med företagets ägares vilja och styrning. Det är utifrån detta perspektiv och med dessa förutsättningar som grund, som totalförsvarsförmågan måste stärkas.

5. Betänkandet har ett huvudsakligt fokus på försörjningsberedskapen utifrån varor och produkter att lagra eller producera. Företagen representerar mycket mer än så. Det är ofta så att ett företags kompetens, resurs eller utrustning kan användas för andra syften än produktion, till exempel upprätthållande av funktion eller återställande av skador inom transportsystem, infrastruktur, energisektorn osv. Det faktum att företagen besitter förmågor kopplat till exempelvis maskin- och fordonspark och kan ha ett visst antal anställda med specifika förmågor är ofta lika viktig och användbar kunskap för beredskapen som affärsplaner, lagerstatus eller framtida produktionskapacitet, men den är betydligt mindre känslig. Att olika information och förmågor från företagen är av varierande känslighetsgrad behöver beaktas ur totalförsvarsynpunkt.

6. Försörjningsberedskap måste således sättas in i ett bredare perspektiv sett till allt från näringslivsklimatet till förmågorna som företagen har i Sverige. Livskraftiga företag som vill investera och stanna i Sverige är en förutsättning för att kunna skapa en god försörjningsberedskap. Konkurrensen från andra länder är hård och goda marknadsförutsättningar är viktigt för att företag ska vilja verka i, investera i och etablera sig i Sverige. En orimlig förväntan och kravställning på företagens åtaganden kan få avsevärd negativ inverkan på Sveriges attraktivitet som verksamhetsland och företagens vilja till investeringar i befintlig eller ny verksamhet i Sverige. Företagsklimatet är viktigt ur många synvinklar såsom elförsörjning, statliga FoU-investeringar, skattetryck och kostnadsdrivande lagkrav etc., vilket är viktigt att beakta då förslag som berör företag läggs fram. Den exportinriktade tillverkande industrin är också, genom sin export mycket viktig för nationens samlade inkomster och det är viktigt att exporten kan upprätthållas i en kris- och/eller krigssituation, så långt det är möjligt.

7. Det är positivt att betänkandet:

- tydliggör att staten bär huvudansvaret för försörjningsberedskapen och dess finansiering,
- är tydligt med att företagets försörjningsberedskap främst ska regleras genom avtal och
- poängterar att privata aktörer i stor utsträckning äger, driver och finansierar många av de viktigaste samhällsfunktionerna

Svenskt näringsliv vill dock påtala följande aspekter, som utvecklas i följande text i remissvaret:

- betänkandet tar primärt ett nationellt och statligt perspektiv
- det finns otydligheter vad gäller beredskapsnivåer i förslagen
- betänkandet omfattar inte försvarsföretag
- tillverkande exportindustri (industri och handel) saknar sektorsansvarig myndighet
- förslagen innebär en stor arbetsbörda för företagen
- det finns en risk för att betänkandet ej förenlig med gällande lagstiftning inom andra områden
- det blir en utmanande roll för den nationellt samordnande myndigheten
 - myndigheten behöver förstärkas med kompetens inom en rad områden

- det finns ett starkt behov av transparens vid inrättande av försörjningsberedskapsråd
- det kommer att krävas mycket av myndigheten att vara kontaktpunkt för företag i vitt skilda frågor
- försörjningsanalyserna kommer att vara utmanande ur flera perspektiv
 - syfte, detaljeringsgrad och tidsperspektiv måste tydliggöras och begränsas i den informationshämtning som föreslås
 - sekretess måste säkerställas för företagsinformation
 - behov av informationsdelning, inte bara informationsinhämtning
 - arbetsprocess och kompetens måste finnas på plats
- beredskapslager bör ske genom omsättningslager, upphandlade hos företagen.

Övergripande synpunkter

Positivt att ramar för försörjningsberedskapen fastslås

8. Svenskt Näringsliv välkomnar utredningens förslag och anser att det är positivt att utredningen:

- tydliggör att staten bär huvudansvaret för försörjningsberedskapen och dess finansiering,
- är tydlig med att företagens försörjningsberedskap främst ska regleras genom avtal och
- poängterar att privata aktörer i stor utsträckning äger, driver och finansierar många av de viktigaste samhällsfunktionerna som bl.a. handlar om produktion och resurser för transporter av nödvändiga varor och tjänster och att näringslivet därmed är av central betydelse för totalförsvaret och för försörjningsberedskapen.

Utredningen antar ett nationellt och statligt perspektiv

9. Utredningen tar ett utpräglat nationellt perspektiv. Sverige är sedan länge en nära partner till Nato och har sedan den 5 juli 2022 statusen som inbjuden (invitee). Statusen som inbjuden har inneburit att Sveriges samarbete och integrering med Nato fördjupats ytterligare, samt att vi troligen snart också är medlemmar i Nato. Detta innebär att vi har en alltmer internationell kontext att förhålla oss till avseende vårt försvar samt försörjning, oaktat om det rör sig om försvarsföretag eller annan industri. I ÖB:s nyligen lanserade militära råd till Regeringen, som underlag för kommande försvarsbeslut, framgår det internationella perspektivet tydligt liksom i det nyligen undertecknade DCA-avtalet med USA, i vilket civila företags resurser är en viktig parameter i en internationell kontext. Vår doktrin för totalförsvaret syftar redan idag till att försvara landet tillsammans med andra partners. Detta gör att det ensidigt nationella perspektivet i betänkandet innebär att helheten inte beaktas.

10. Näringsliv anser även att direktivet till utredningen la en för snäv avgränsning för utredningen vilket lett till att betänkandet analyserar frågan ur ett primärt statligt perspektiv utan att en övergripande analys gjorts av förslagets påverkan på företagen. Detta trots att förslagen till mycket stor del berör företag. Konsekvensen härav blir att flera av förslagen saknar analys av hur de påverkar företagen.

11. Utredningen konstaterar att en väl fungerande samverkan mellan staten och företag verksamma i Sverige är avgörande för att höja förmågan i totalförsvaret under alla beredskapsnivåer. Utredningen pekar på att en god försörjningssäkerhet kan uppnås genom att resurser och kompetenser hos företag inom Sveriges gränser identifieras och prioriteras av staten och kan tillgängliggöras det civila försvaret.

12. Svenskt Näringsliv instämmer i att en god samverkan mellan företag och staten är nödvändig för att, över tid, bygga och säkerställa hög robusthet och uthållighet. För att denna samverkan ska kunna fungera, i fredstida kris och gråzon, höjd beredskap och då ytterst i krig, måste den byggas upp, övas och aktivt utvecklas i fred samt beakta den internationella kontexten. Det system/den modell som tas fram, måste vara trovärdigt för både företagen och staten för att den ska fungera. Fredstida avtal syftande till samverkan i fred, höjd beredskap och då ytterst i krig måste finnas på plats liksom tydliga och väl avgränsade åtaganden såväl från statens sida gentemot företagen som från företagens sida gentemot staten.

13. Svenskt Näringsliv vill påtala att en del av den förmågan, t.ex. produktion av varor, som tidigare fanns inom Sveriges gränser har flyttat till andra länder. Betänkandet saknar dock en övergripande analys av vilka totalförsvarsviktiga förmågor som de facto krävs och i vilken utsträckning de finns i Sverige. Denna analys borde ha tagits fram redan innan utredningen inledde arbetet som ett viktigt ingångsvärde. Om förmågorna inte finns i Sverige, kan de i så fall säkerställas genom t.ex. internationella avtal eller nyetablering av kapacitet i Sverige. En sådan analys behövs fortsatt och blir även den viktig sett till den svenska försvarsförmågan.

Otydligheter i utredningens förslag vad gäller beredskapsnivåer

14. I utredningens direktiv framgår att "Förslagen ska syfta till att stärka Sveriges förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning vid fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig."

15. Svenskt Näringsliv anser att betänkandet inte fullt ut tydliggör huruvida åtgärder som krävs av näringslivet för att säkra försörjningsförmågan i fredstida krissituationer ska säkerställas genom avtal eller lag. Avtal är frivilliga för näringslivet och lagstiftning kan inskränka på näringslivets konkurrenskraft, som i sin tur är det som bygger en stor del av det svenska totalförsvarets kompetens och resurser. Utan handel och svenska företag som är konkurrenskraftiga, urholkas det svenska totalförsvaret. Dessutom är definitionen av fredstida krissituation subjektiv och otydlig genom att den beror på en bedömning av allvarligheten i konsekvenserna av krisen, vilket inte heller går att avgöra förrän krisen är över. Således har utredningen inte kommit fram till hur försörjningssäkerheten kan säkerställas i fredstida krissituationer.

16. Utöver detta används begreppet totalförsvarsviktig verksamhet i utredningen. Vår uppfattning är att det i författning behöver klargöras vad totalförsvarsviktig verksamhet omfattar. Även begreppet *planering inför höjd beredskap* behöver tydliggöras, så att det framgår vad som omfattas av begreppet planering.

17. Svenskt Näringsliv anser att dessa otydligheter gör att analyserna blir svåra att följa och att dess förslag är svåra att utvärdera till fullo.

Betänkandet omfattar inte försvarsföretag vilket får olyckliga konsekvenser

18. Vi kan konstatera att utredningen genom sin avgränsade tolkning av uppdraget, där utredningen inte beaktat den militära försörjningen till det militära försvaret och försvarsindustrin har lett till att viktiga aspekter saknas. Det innebär att betänkandet inte ger förslag om en sammanhållen syn på försörjningsberedskapen inom totalförsvaret.

19. I utredningens definition av begreppet försörjningsberedskap ingår, i vissa delar, den militära försörjningen till det militära försvaret och försvarsindustrin inom ramen för det militära försvaret. Därmed omfattas dessa företag i utredningens definition av begreppet försörjningsberedskap.

20. Svenskt Näringsliv anser att det är olyckligt att utredningen inte har värderat konsekvenserna av utredningens förslag och hur det slår mot denna industrisektor och försörjningsberedskapen.

21. Det är vår uppfattning att inte endast Försvarmaktens behov av civila resurser behöver beaktas utan också försvarsföretagens behov av civila resurser, exempelvis avseende el, vatten, bränsle och personal, för att dessa ska kunna fullgöra sina leveranser till Försvarmakten. Idag är försvarsföretagen en förutsättning för Försvarmaktens operativa verksamhet, i så väl stödjande som förberedande åtgärder. Beroendet av civila resurser är detsamma för försvarsföretagen oavsett om man levererar system, produkter, tjänster eller insatsvaror till det civila eller till det militära försvaret.

22. Konsekvensen av de avgränsningar som utredningen gör, i kombination med att försvarsföretagens verksamhet inte klassas som samhällsviktig och att motsvarande system för försörjningsberedskap idag saknas för det militära försvaret, är att den militära försörjningen till det militära försvaret och försvarsindustrin hamnar mellan stolarna. Detta får negativa konsekvenser för det militära försvarets möjligheter att upprätthålla sina operativa förmågor i kris, under höjd beredskap och vid väpnat angrepp.

23. Svenskt Näringsliv menar att en nationell samordning av försörjningsberedskapen måste rikta sig till *hela totalförsvaret* och inte enbart det civila försvaret. Betänkandet borde definierat försörjningsberedskap som den verksamhet som syftar till, att vid fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig, upprätthålla den försörjning av varor och tjänster som är nödvändig för befolkningens, samhällets och näringslivets överlevnad och fortlevnad samt det militära försvarets förmåga.

Tillverkande exportindustri saknar sektorsansvarig myndighet

24. Svenskt Näringsliv instämmer i att de beredskapssektorer som finns är relevanta och ändamålsenliga. Utredningen lyfter att fungerande utrikeshandel, fungerande logistik- och försörjningskedjor är av stor vikt för försörjningsberedskapen. Svenskt Näringsliv vill påtala behovet av att en ytterligare beredskapssektor etableras med ansvar för handel och industri samt att internationell handel fullt ut beaktas i samtliga relevanta beredskapssektorer.

25. Den tillverkande industrin är viktig för att skapa försörjningsförmåga och omställningsförmåga. Svenskt Näringslivs medlemmar har kapacitet inom både produktion, forskning och innovation, men har också förmåga till produktionsomställning. Det övergripande målet med den civila försörjningsberedskapen är inte bara att möta krav komma ur befolkningsskydd m.m. i krig, utan också att säkerställa att Sverige kan fortleva och behålla sitt välstånd och sin industriella bas, såväl under som efter kriget.

Stor arbetsbörda för i Sverige verksamma företag

26. Svenskt Näringsliv ser en risk i att företagens arbetsbörda i försörjningsanalysarbetet kommer att bli betungande. Analysarbetet riskerar att innebära att en stor mängd offentliga aktörer approcherar företagen under arbetet, vilket kommer att leda till otydligheter och en

börda för de företag som kontaktas. Dessutom finns risk för felaktiga bedömningar, då likartad information samlas in från samma företag av olika parter. Svenskt Näringsliv förordar ett centraliserat och nationellt perspektiv på de arbete som görs, t.ex. insamling av information, avtal, etc. för att undvika regional eller lokal diversitet.

Ej förenlig med gällande lagstiftning inom andra områden än totalförsvaret

27. Betänkandet redogör för att det finns flera lagar som företagen måste förhålla sig till t.ex. aktiebolagslagen, lagen om företagshemligheter, insider- och konkurrenslagstiftningen. Den framtida lagstiftningen är tvingande och tillåter inte utlämnande av företagsspecifik information utan mycket omfattande sekretessgarantier. Områdena påverkas även av EU-rätten, vilket måste beaktas. Informationen som efterfrågas från företagen kommer med stor sannolikhet att beröra områden som omfattas av denna lagstiftning och som kan vara mycket känslig för företagen att lämna ut. Det är även oklart vad som händer om företag väljer att endast lämna delar eller ingen information. Här ger utredningen inget förtydligande, vilket Svenskt Näringsliv anser är olyckligt då det riskerar att skapa problem vid inrapportering.

28. Betänkandet sätter heller inte befintlig lagstiftning i relation till ett internationellt perspektiv. Tvångslagstiftningar som förfogandelagstiftning eller tillämpande av exportrestriktioner riskerar att omedelbart påverka andra nationer och då sannolikt våra säkerhetspolitiska partners i världen, vilket i sin helhet kan få negativa konsekvenser.

29. Svenskt Näringsliv anser att den lagstiftning som ligger till grund för normalläge och kris behöver belysas. Vi ser behov av att exempelvis lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, tillsammans med lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet och lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna behöver ses över, för att i större utsträckning, möjliggöra nationella säkerhetsintressen i hela hotskalan. Andra länder, såväl inom EU som utanför EU, har en mer flexibel inställning och möjlighet att skapa riktade upphandlingar. Det är något som Sverige borde se över för att skapa större möjligheter till en förbättrad försörjningsberedskap.

Svenskt Näringslivs synpunkter på betänkandets förslag

Utmanande roll för den nationellt samordnande funktion

30. Svenskt Näringsliv anser att det är positivt att peka ut en ansvarig aktör, men konstaterar att det är oerhört omfattande arbetsuppgifter som läggs på MSB, vilket kommer att ställa stora krav på myndigheten i sin nya roll. Mandatet måste vara tydligt, för att det ska bli tydligt för alla parter vilken roll myndigheten har. Kunskap och förståelse för hur i Sverige verksamma företag fungerar och i vilken kontext de verkar, behöver förstärkas på myndigheten, då det är en förutsättning för att myndigheten på ett trovärdigt sätt ska kunna axla rollen.

Transparens vid inrättande av ett försörjningsberedskapsråd

31. Näringsliv anser att försörjningsberedskapsrådets syfte och bemanning är avgörande för rådets genomslagskraft och förtroende. Det måste vara transparent mot företag verksamma i Sverige, vilka organisationer som bjuds in och vad som förväntas av dessa. Transparensen måste även omfatta vilka förväntningar som ställs på rådets enskilda företagsrepresentanter och företrädare för branschorganisationer, vilken information som de förväntas dela, i vilken

utsträckning påverkan på inriktning och utvecklingen av försörjningsberedskap kan ske samt i vilken utsträckning som information förväntas inhämtas från och delas till företag som inte ingår i rådet. Att några få företag har tillgång till beslutsfattare etc. skapar en obalans i informationsflödet och kan ge avsevärda konsekvenser för konkurrensutsatta marknader.

32. Svenskt Näringsliv anser att förutsättningarna för samverkan mellan staten och näringslivet måste bli tydligare. Att endast vända sig till vissa företag eller vissa grupperingar riskerar att negativt påverka företagens förtroende för samverkan med staten. *Näringslivet* utgör inte en enhet med vilken staten kan föra en dialog, teckna avtal eller förhandla, utan en stor mängd företag inom olika branscher och med olika förutsättningar. Trovärdighet och transparens blir viktigt för rådets arbete liksom vilken information som delges rådet, vilken påverkan rådet får och hur tungt ska dess ord väga.

Utmanande roll som kontaktpunkt för företag

33. Vad gäller MSB:s roll som kontaktpunkt för företag, är det positivt att en aktör utpekats för denna roll, men vi kan konstatera att uppdraget är mycket omfattande. Att kunna ge företag kvalificerade råd, stöd och svar på frågor som berör produkt- och tjänstespecifika regler, certifiering och testning, möjlighet till finansiellt stöd för innovation, regelförenkling m.m. innebär att MSB:s kompetens på dessa områden måste stärkas radikalt. Alternativt måste kompetens säkras upp genom samarbetspartners från såväl företag som svenska myndigheter, där exempelvis Vinnova besitter kunskap inom forskning och innovation och många andra myndigheter kompetens inom regelverk och standarder. Om MSB ska kunna axla rollen som kontaktpunkt krävs även en snabb hantering av frågor och svar liksom en förstärkt samverkan med experter på de områden som hanteras. Kontaktpunkten måste även få ett tydligt mandat och kompetens att prioritera bland inkommande förfrågningar, liksom ett mandat att ta utvalda kontakter vidare för prioritering och hantering. Det bör också tydliggöras om deras arbete gäller kris och höjd beredskap eller endast höjd beredskap. Här välkomnar vi det av regeringen beslutade snabbspåret till MSB och Tillväxtverket.

Betänkandets förslag avseende statlig informationsinhämtning från företag

Syfte, detaljeringsgrad och tidsperspektiv måste tydliggöras och begränsas

34. Enligt utredningen ska försörjningsberedskapen utvecklas med en stor informationsinhämtning och analysarbete som grund (se bland annat förslag om justering av Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen). Det förslag på upplägg som utredningen lagt fram är komplext och innebär att stora mängder information ska flöda mellan aktörer i systemet. Utredningen beskriver dock inte detaljeringsgraden på den information som begärs in, inte heller nivå, syfte eller tidsperspektiv för informationen i de olika delarna av informationsflödet.

35. Svenskt Näringsliv anser att nivå, syfte, detaljeringsgrad och med vilka intervaller som rapporteringen ska ske måste tydliggöras, för att kunna göra en bedömning av utredningens förslag. Vi ser en stor risk att stora mängder information begärs in, till liten nytta. Om det ska vara en rapportering över nuläget kring exempelvis lagerstatus och förmåga är den inrapportering som beskrivs inte tillämplig, då lagerstatus förändras på tim- eller dagsbasis. Om rapporteringen i stället syftar till att få en bild av vilka förmågor som i stort finns i Sverige, dvs. om företag X fortfarande är verksamt och tillverkar produkt Y, är det rimligt med den periodicitet som föreslås.

36. Om förväntningarna är att de uppgifter som begärs in är på detaljerad nivå uppkommer än fler utmaningar. Dels blir informationen snabbt obsolet, dels kommer information att vara mycket känslig ur såväl Sveriges säkerhet som konkurrensperspektiv. Det finns även risk för att inhämtande myndigheter inte förstår att hantera den detaljerade nivån eller komplexiteten i det som rapporteras. Förmågorna måste även synkroniseras över sektorsgränserna för att skapa korsfunktionalitet.

37. Svenskt Näringsliv bedömer sammanfattningsvis att betänkandets förslag avseende statliga myndigheters informationsinhämtning från företag, statliga myndigheters analysarbete och informationsspridning inom staten inte kan bedömas i sin helhet.

Sekretess måste säkerställas

38. Utredningen pekar på att ett omfattande analysarbete behöver göras av myndigheter i respektive sektor. I betänkandet framgår att myndigheter kommer att behöva samla in uppgifter från näringsidkare om deras ekonomiska verksamhet, t.ex. uppgifter om tillverkning, prissättning, beroenden av andra leverantörer, leveranser eller olika typer av tekniska lösningar som företagen använder sig av i sin verksamhet. Dessa uppgifter kommer att utgöra företagshemligheter och vara av betydelse för näringsidkarens affärsförhållanden och konkurrensen på marknaden. Uppgifterna kan även vara marknadspåverkande. Många svenska företag exporterar till andra länder, där produkter och tjänster, inte bara från försvarsindustrin, är en viktig del i andra länders "security of supply", dvs. en viktig del i ett nät av säkerhetspolitiskt viktiga åtaganden. Information om ett svenskt företags förmåga och planering kan alltså vara av stor vikt för en annan nation. Den måste således hanteras inte bara av svenska konkurrensskäl. Detta kan röra allt från råvaror, medicinteknik, energi, fordon, verktyg, maskiner, infrastruktur osv.

39. Utredningen för ett resonemang om att dessa uppgifter omfattas av sekretess, vilket innebär att om lagarna och förordningarna som reglerar sekretess förstås och följs så kommer alla inblandade myndigheter att kunna hantera sekretessen med stöd i lagen och uppgifterna kommer inte att hamna i orätta händer. Däremot förs inget resonemang om risken för att lagarna och förordningarna inte följs och konsekvenserna därav. Eftersom det inte är tydligt, och ej heller fastställt, exakt vilken typ av information som ska och får samlas in finns det risk att information läcker ur systemet där flera myndigheter i flera led är inblandade, med begränsad kompetens inom varandras verksamhetsområde och begränsad kompetens om vad som är skyddsvärd information för företagen. Det finns även risk att företagshemlig information, samlas in och av okunskap läcks till obehöriga, i värsta fall till aktörer som begränsar näringsidkarens konkurrenskraft. Svenskt Näringsliv kan inte nog understryka att den information som inhämtas kan vara mycket känslig för företagen och att företagshemligheter måste skyddas.

40. IT-säkerhetsaspekten är ytterligare ett perspektiv. Ju mer detaljerad information desto högre krav på IT-säkerheten och cybersäkerheten. Betänkandet saknar en konsekvens- och riskanalys kopplat till detta viktiga område, vilket är en brist.

41. Svenskt Näringsliv anser därför att det är av vikt att en fördjupad analys görs som innefattar:

- För vilka syften ska/får statliga aktörer använda inhämtad information från företag?
Vilka verktyg ska nyttjas för att säkerställa att endast dessa syften ligger till grund?

- Hur garanteras den sekretess företagen kräver och hur säkerställs att företagshemligheter inte röjs?
- Hur och under hur lång tid får information lagras och ska detaljeringsgraden begränsas?
- Vilken instans överser att ovannämnda frågeställningar efterlevs i praktiken av såväl enskilda myndigheter som staten i stort och vilken instans ska hantera klagomål och statlig överträdelse av begränsningarna/sekretessbestämmelserna?

42. Svenskt Näringsliv anser att det finns flera frågetecken kring den informationsdelning som förväntas ske från företag. Detaljnivån på den information som efterfrågas blir således en viktig parameter att hantera i det fortsatta arbetet, liksom sekretess och IT-säkerhet. Innan information inhämtas måste riskerna som nämns ovan hanteras och värderas samt åtgärder vidtas hos berörda myndigheter. Svenskt Näringsliv anser att utredningens förslag är otydliga kring detta och konsekvenserna om information hanteras felaktigt riskerar att bli mycket negativa för det enskilda företaget och för Sverige i stort. Det är viktigt att dessa frågor hanteras för att säkra att ingen företagshemlig information riskerar att spridas till obehöriga och att endast relevant information efterfrågas.

Informationsdelning, inte bara informationsinhämtning

43. Förtroende byggs genom informationsdelning. Om staten förväntar sig information från företagen måste även staten, genom Regeringskansliet och myndigheterna bli bättre på att föra en kontinuerlig dialog och förse företagen med hotbilder, skyddsbehov, planeringsinformation etc. Svenskt Näringsliv vill poängtera vikten av att det inte enbart får vara enkelriktad information. Kontinuerlig dialog mellan stat och företag är en förutsättning för att skapa trovärdighet.

Arbetsprocess och kompetens måste finnas på plats

44. Arbets sättet kring informationsdelning bör utvecklas gemensamt mellan företag och stat. Det kommer troligen att vara en utmaning i att identifiera en optimal process för arbetet från start, varför det kan vara lämpligt att börja på en övergripande nivå. Arbets sättet är dock fundamentalt och redan från start bör det finnas ett lämpligt system för informationsdelning mellan myndigheterna och företagen. Informationsutbytet bör byggas på väl fungerande, säkra, digitala system och lösningar. När myndigheterna bygger upp processerna bör digital informationsdelning vara en grundförutsättning. Arbets sättet måste vara trovärdigt för både företag och stat och således utvecklas gemensamt. Finland har erfarenhet och har skapat ett arbets sätt inom respektive bransch för att hantera informationsdelning på olika nivåer.

45. Sett till ovanstående resonemang kring information och informationsdelning anser Svenskt Näringsliv att det inte är lämpligt att all detaljinformation ska flöda hela vägen i systemet. Den detaljerade informationen om lägesbild kan t.ex. tas fram i mindre grupperingar inom respektive sektor. Endast relevant information bör föras vidare till högre nivåer, t.ex. det som andra myndigheter behöver veta för sin planering. Den information som regeringen behöver veta för att kunna fatta beslut är på en mer aggregerad nivå, men tillräcklig för att kunna prioritera och inrikta.

46. Försörjningsanalyserna kommer även att kräva övergripande branschspecifik kompetens på myndigheterna kring företagets förutsättningar och möjligheter, vilket tidigare nämnts. Det är en kompetens som till stor del saknas inom svenska myndigheter och som kräver samverkan mellan företag, arbetsgivar- och branschorganisationer och myndigheter.

Beredskapslagring genom omsättningslager

47. I betänkandet föreslås att MSB ska upprätta och upprätthålla statliga beredskapslager för lagring av försörjningsviktiga varor som inte omfattas av någon annan myndighets ansvarsområde, inom ramen för försörjning med övriga varor och tjänster. Svenskt Näringsliv anser att beredskapslager i statlig regi endast bör etableras som en sista utväg och i mycket tydligt avgränsade sektorer och eller varugrupper. Lagerhållningslösningar som på något sätt påverkar marknaden och konkurrensen bör undvikas. Om beredskapslager ska upprättas, bör dessa utgöras av omsättningslager som hanteras av marknadens aktörer och där staten står för samtliga kostnader, som uppkommer för att nå den nivå som staten efterfrågar. Marknadens aktörer besitter kompetens, som är viktig att nyttja i t.ex. försörjningsberedskapsrådet, kring lagerhållning. Ersättning till de företag som anmodas lagrhålla varor m.m. för beredskapsskäl, är en förutsättning för att genomföra detta. Omsättningslager måste således sättas in i ett större perspektiv som innefattar förmåga till omställning, som också bör prövas i praktiken.

Staten har det huvudsakliga ansvaret för finansiering

48. Svenskt Näringsliv anser att det är positivt att utredningen slår fast att staten har det huvudsakliga ansvaret för försörjningsberedskapen. Nivån på grundberedskapen måste dock vara balanserad och reglering bör endast användas undantagsvis. Om den lagreglerade grundberedskapen blir för hög kommer detta att leda till att inträdeshindren på den svenska marknaden blir för höga. Svenskt Näringsliv instämmer i och vill påtala vikten av att avgiftsfinansiering endast ska användas i undantagsfall och på mycket avgränsade marknader. Det föreligger därför ett behov av att även befintliga beredskapsavgifter och andra sektorsspecifika avgifter ses över. Samma principer måste tillämpas på både befintliga avgifter som kommande system.

Avtal och upphandling ger ökad försörjningsberedskap

49. Svenskt Näringsliv är positiva till att utredningen så tydligt lyfter fram upphandling och avtal som den primära väg som bör användas för att bygga försörjningsberedskap. Detta då avtal skapar tydlighet mot enskilda företag. Grundprincipen bör vara att samtliga åtaganden mellan statliga myndigheter och enskilda företag, inom ramen för det civila försvarets försörjningsberedskap, bör överenskommas inom ramen för kommersiella avtal, som i princip alltid ska tecknas i fred. Avtalen bör dock inte enbart fånga upp höjd beredskap utan även den fredstida planeringen och vilka förväntningar på deltagande från företag som finns vid fredstida kriser liksom vara flexibla kring behov vid höjd beredskap för att skapa utrymme för viss flexibilitet.

50. Utredningen föreslår att Upphandlingsmyndighetens upphandlingsstöd även ska bidra till att krisberedskaps- och totalförsvarsaspekter säkerställs i upphandling av samhälls- och totalförsvarsviktig verksamhet. Svenskt Näringsliv vill lyfta vikten av att inte enbart fokusera på upphandlingsstöd utan även se över om det krävs det mer explicita lagregler med möjlighet till undantag från lagstiftningen, tex. större möjligheter till direktupphandling av försvarsmateriel vid höjd beredskap.

51. Svenskt Näringsliv delar i stort betänkandets slutsatser men vill dock påtala att avtal är frivilliga att ingå, dvs. företagen har ett val att avböja ett avtal. Vi vill även påtala att det inte

heller är möjligt att åberopa vad som har avtalats för höjd beredskap vid en fredstida kris. Betänkandet utgår ifrån att alla i Sverige verksamma företag kommer att ingå kommersiella avtal, vilket inte behöver vara fallet. Svårigheten ligger även i att aktiva industriföretag i Sverige i många fall utgör delar av internationella koncerner. Det finns en risk att ett i Sverige verksamhet företag inte ges befogenhet att ingå ett lagerhållningsavtal, om vi inte i svensk lag föreskrivit en skyldighet för företaget att ingå sådana avtal (dvs. kontraheringsplikt). Vid fortsatt beredning av utredningens förslag är det helt nödvändigt att denna aspekt beaktas.

Trafikverkets utökade ansvar

52. Svenskt Näringsliv ställer sig positiva till Trafikverkets utökade ansvar och har följande medskick. Det är viktigt att Trafikverket har hela transportkedjan som utgångspunkt och involverar parter därefter, t.ex. logistikaktörer.

Kommerskollegiums utökade ansvar

53. Försörjningsberedskap bygger på fungerande handel och värdekedjorna är komplexa. Ett robust, effektivt och hållbart logistiksystem främjar konkurrenskraft, handel och sysselsättning i hela landet och i slutändan svensk försörjningsberedskap. Transportsystemets robusthet och redundans måste stärkas för att det skall kunna möta krissituationer eller höjd beredskap/krig. Teknikföretag är i olika grad beroende av tillgång till komponenter, insatsvaror och råmaterial för att kunna upprätthålla en fungerande produktion. Egen lagerhållningskapacitet kan vara begränsad. Produktionsförmågan är i hög grad beroende av att leverantörskedjor och lagerhållning i tidigare led fungerar, för att produktionen ska kunna fortgå i företaget, även vid höjd beredskap. Svenskt Näringsliv instämmer i att Kommerskollegium bör få i uppdrag att analysera möjliga åtgärder för att i största möjliga utsträckning säkerställa handelsflöden och undersöka om det finns skäl att återuppta ett arbete tillsammans med andra myndigheter för att förbereda sådana åtgärder. Vi vill dock påtala att det är av stor vikt att Kommerskollegium även involverar företagen i detta arbete.

Johan Sjöberg
Ansvarig säkerhets- och försvarspolicy